

FRIA ORDETS ARBETSBLAD DAG

PRESENTERAT AV

KÄLLKOLL

FRIA ORDETS DAG OCH KÄLLKOLL

OM FRIA ORDETS DAG

Fria ordets dag är ett samarbete mellan UR, Sveriges Radio och SVT tillsammans med olika lokala tidningsredaktioner. Under 30 minuter får eleverna möta journalister som berättar om hur det är att jobba som journalist under olika förutsättningar. Eleverna har också möjlighet att skicka in frågor i förväg som besvaras under livestreamingen.

OM KÄLLKOLL – EN SERIE OM KÄLLKRITIK PÅ NÄTET

Viralgranskarna Åsa Larsson och Jack Werner går tillsammans med programledarkollegan Edwin Safari igenom hur information och kommunikation fungerar i digitala medier. De går på djupet i nyhetsflödet och tittar närmare på virala snackisar. I serien får du tips om hur du granskar sådant du ser på nätet och lär dig mer om psykologin och strukturen bakom digitala medier.

Det finns tre säsonger av Källkoll, varav två utgår från ett tema: *Källkoll – corona* och *Källkoll – USA-valet* och *Källkoll*.

SYFTE

Hur vet man om en nyhet är sann? Får man verkligen säga vad som helst? Och hur är det att jobba som journalist i ett land där pressfriheten inte är självklar? Begrepp som yttrandefrihet, public service, journalistikens roll i demokratier och vad som menas med ansvarig utgivare är viktiga för eleverna. Även vikten av att ha källkoll – att förhålla sig källkritiskt till all information och i synnerhet vad som skrivs på sociala medier.

Skolan ska fostra medvetna samhällsmedborgare som kan och vill engagera sig i en komplex omvärld där informationsflödet når oss hela tiden och överallt – men inte alltid med tydliga avsändare eller uttalade syften. Att få våra elever att förstå, tolka och engagera sig i omvärldsfrågor är i förlängningen en demokratisk fråga.

Det här arbetsmaterialet vill hjälpa elever att fördjupa sina kunskaper om yttrandefrihet, medier och källkoll.

Målet är i förlängningen att bidra till en starkare tilltro till demokrati och yttrandefrihet.

MÅLGRUPP

Arbetsbladet är främst tänkt för elever i årskurs 6, men kan även passa för elever på högstadiet.

Det finns även ett onlinequiz till Fria ordets dag. Det hittar du [här](#).

KOPPLINGAR TILL LGR11

Ur Skolans värdegrund och uppdrag:

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet.

Ur centralt innehåll, kursplanen i samhällskunskap åk 4–6

- Informationsspridning, reklam och opinionsbildning i olika medier.
- Hur man urskiljer budskap, avsändare och syfte, såväl i digitala som andra medier, med ett källkritiskt förhållningssätt.
- Hur man agerar ansvarsfullt vid användning av digitala och andra medier utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter.

Ur centralt innehåll, kursplanen i samhällskunskap åk 7–9

- Mediernas roll som informationsspridare, opinionsbildare, underhållare och granskare av samhällets maktstrukturer.
- Olika slags medier, deras uppbyggnad och innehåll, till exempel sociala medier, webbplatser eller dagstidningar.
- ... hur information i digitala medier kan styras av bakomliggande programmering.
- Möjligheter och risker förknippade med internet och digital kommunikation samt hur man agerar ansvarsfullt vid användning av digitala och andra medier utifrån sociala, etiska och rättsliga aspekter.

Dagens begrepp

journalist
desinformation
algoritmer

lokaltidning
neutralitet
källkoll

rykten
sociala medier
yttrandefrihet

- Vad betyder begreppen i rutan?
- Skapa egna meningar där begreppen ingår.
- Hur kan begreppen påverka oss i vår vardag? Ge några exempel.

Dagens citat

”Det kommer mest att vara tacos som jag får se i mitt flöde”

- När Åsa säger att hon mest kommer få se tacos i sitt flöde så ger hon ett exempel på *algoritmer*. Hur förklaras algoritmer i dagens sändning?
- Hur förklarar Åsa hur algoritmer påverkar vad vi ser på nätet?
- Vilka fördelar och nackdelar finns det med algoritmer? Vad ger Åsa för exempel på det?
- Nu ska du använda din mobil. Har du ingen mobil kan du arbeta med en kompis.
 - Gå in på en app för sociala medier där du har en egen profil. Titta med en klasskamrat om du inte har någon.
 - Titta igenom din profil. Fokusera på vad du visat appen att du tycker om. Vad säger den informationen om dig? Fundera!
 - Vilka företag kan tänkas vilja rikta reklam till dig med hjälp av den informationen? Fundera!

Dagens tips

Åsa ger oss tre tips för att ha koll på vad som är sant och falskt på nätet:

1. Låtsas att det är 1 april varje dag när du är ute på nätet!
2. Om du ser något skumt så undersök det!
3. Ta reda på vem det är som pratar och vad personen vill!

- Skriv en förklaring till varje tips – vad betyder tipset?
- Leta upp en nyhet på nätet som känns skum eller konstig. Undersök nyheten utifrån Åsas tips. Var nyheten sann eller falsk?

Dagens fakta

- ”Jag tycker Stefan Löfven gör ett dåligt jobb.” _____
- ”Jag tycker Johan i min klass är en noob på Fortnite.” _____
- ”Du är så dålig, Johan att jag ska slå ihjäl dig!” _____
- ”Sam är en mördare!” _____

En viktig rättighet vi har i Sverige – och i de flesta andra länder också – är *yttrandefrihet*.

- Vad betyder yttrandefrihet?
- Trots yttrandefriheten kan vi faktiskt inte säga precis vad som helst. Åsa berättar om tre begränsningar som finns för vår yttrandefrihet. Vilka är det?
- Vissa saker kan till och med vara olagliga att säga. Andra är kanske lagliga men inte okej ändå. Kategorisera påståendena i rutan ovan. Gör det genom att skriva *okej*, *inte schysst* eller *olagligt* på raden.
- Vad ska man göra om någon inte är schysst eller rent av säger saker som är olagliga på nätet? Diskutera!

Dagens fördjupningsuppgift

Att jobba som journalist.

Du har under dagen fått träffa flera journalister och höra olika exempel på hur de arbetar. Tre av dem jobbar inom public service: Sam jobbar på Sveriges Radio, Åsa jobbar med programmet Källkoll på UR och Frasse jobbar med Lilla Aktuellt på SVT.

- Vad måste journalister tänka på när de rapporterar om en nyhet? Vad fick du reda på idag?
- Vad är public service? Vad är det för skillnad mellan public service och andra tv- och radiokanaler? Ta reda på mer om det.
- Charlotte jobbar på Smålandsposten, som är en lokaltidning. Vilka olika sorters tidningar finns det? Titta i din lärobok eller sök på nätet.
- Det kan vara farligt att vara journalist på olika platser i världen. *Reportrar utan gränser* är en ideell organisation som arbetar med yttrandefrihetsfrågor. De granskar hur lätt eller svårt det är att arbeta fritt som journalist. Gå in på deras sida. Titta på kartan som finns på första sidan över press- och yttrandefriheten i världen. Alla länder är indelade i kategorier beroende på hur situationen är där – *bra*, *tillfredsställande*, *problematisk*, *allvarlig* och *mycket allvarlig situation*.
Välj ett land av varje färg och ta reda på mer om hur det är i det landet.

Upphovsrätten till innehållet i det här arbetsbladet tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges.

Arbetsbladet får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När arbetsbladet eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas.

Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av arbetsbladet och dela ut till elever, tillhandahålla det digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder arbetsbladet, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om arbetsbladet kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i arbetsbladet).